

פתרון הבחינה

ספרות

קיץ תשפ"ב, 2022, שאלון: 8281

מוגש ע"י אורן איזנברג, מורה לספרות בבית הספר לבגרות של יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.
3. כל התשובות מנוסחות בראשי פרקים.

פרק ראשון – הסיפור הקצר

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על שתיים מהשאלות 1-4:

שאלה מספר 1

יגון / צ'כוב

- הסיפור "יגון" מעורר רצון להיות יותר מעורבים בסביבה – רצון להקל על סבלו של הזולת, רצון בסובלנות רבה יותר ורצון לתקן פגמים בחברה. רצון זה עולה בנו דרך דמותו האומללה של יונה, דמות שאיבדה את היקר לה מכל ולא מצליחה למצוא אפילו מעט נחמה אצל הסובבים אותה. קריאת הסיפור מחדדת את מצבו של הגיבור ואת האטימות החברתית ומעוררת רצון למעורבות יותר גדולה ולשינוי.
- במרכז הסיפור "יגון" עומדות סוגיה רגשית - חברתית. הסיפור מתאר את המצוקה הקשה של יונה בעקבות מות בנו ודרך סוגיה זו, דרך המצוקה והיגון, הסיפור מעצב ביקורת נוקבת על חברה שאינה מקשיבה לאדם במצוקה, חברה קרה שבה לאדם לא אכפת מזולתו. הסיפור משקף לקורא את אופייה הקר של החברה – בשעת קושי אין באמת אדם שאכפת לו. חברה זו שמתוארת בסיפור היא מנוכרת ולא אנושית, והיא בבחינת "אדם לאדם זאב".
- ביקורת זו באה לידי ביטוי במפגשים השונים של יונה עם הדמויות האחרות בסיפור: הקצין שלא מצליח להביע חמלה למצבו של יונה ומתעלם על ידי עצימת העיניים; שלושת הצעירים שמקללים, מזלזלים ביונה, צוחקים עליו ומשפילים אותו; שוער הבית שמסלק אותו; ועגלון אחר שנרדם באמצע הסיפור ולא מקשיב לו. כל אלו מעוררים בנו אמפתיה ליונה ורצון "לעזור לו".

- גם סיום הסיפור מעצב את המצוקה של יונה ואת הביקורת החברתית. סיום הסיפור הוא השיא הרגשי כי בסיום זה שופך העגלון את ליבו בפני סוסתו ומספר לה על מות בנו. הדבר חושף את אטימות הלב של בני האדם, המסרבים להקשיב לו כשהוא מנסה לשתף אותם בטרגדיה שפקדה אותו.
- הביקורת והמצוקה של הגיבור באות לידי ביטוי גם בדמותו של המספר, שמעיר הערות שמדגישות את הביקורת החברתית. כך למשל כאשר יונה מוריד את שלושת הצעירים מתפלא המספר – "האין בין כל אלפי האנשים הללו אחד שיקשיב לוי?" זו שאלה רטורית ששואל המספר ותפקידה להבליט את הבעיה החברתית. גם המטאפורה שבה משתמש המספר לתיאור יגונו של יונה מבליטה את הבעיה הזו: מתואר החזה של יונה, שאם היה נפתח והיגון היה נשפך החוצה, הוא היה מציף את כל העולם כולו.
- האדישות החברתית והביקורת מקבלות ביטוי גם בעזרת מוטיב העיניים ומזג האוויר המטאפורי.
- הסיפור מבטא עמדה פסימית וקשה אך גם אופטימית עם מעט תקווה. החברה הקרה מתגלה בשיא אכזריותה משום שלא ניתן למצוא בחברה אדם אחד שאכפת לו. בהיעדר כל אדם נותרה ליונה אפשרות אחת בלבד: דיבור עם בעל חיים.
- סיום סגור זה הוא אכזרי ואיום שכן היחידה שמקשיבה לו היא הסוסה, שמגלה אנושיות גדולה יותר מכל בני האדם.
- **קריאת הסיפור בהחלט מעוררת רצון להיות מעורבים.** סיפורו הנוגע ללב של יונה מעורר מחשבה על יכולתו של האדם להקל על הסבל של הזולת הנמצא במצוקה, לגלות יותר סובלנות ובכך לתקן פגמים חברתיים הקשורים באדישות ובהיעדר אמפתיה. דמויות המשנה, דמות המספר, הסיום, מוטיב העיניים ומזג האוויר המטאפורי – כל אלו מעוררים רצון זה.

שאלה מספר 2

מדירה לדירה / עגנון

- גיבור הסיפור "מדירה לדירה" הוא דמות מורכבת משום שהוא דמות שמתפתחת ומשתנה מקצה לקצה ומשום שהסיפור נותן ביטוי רב לרגשות ולמחשבות שלו.
- במרכז הסיפור ניצב קונפליקט פנימי של הגיבור – הבחירה בבדידות ובחיים ללא קשר אל מול הבחירה בחיים הכוללים קשר אנושי. לאורך הסיפור בורח הגיבור מקשר זה, אבל במהלכו הוא עובר תהליך נפשי, ובנקודת ההתפכחות הוא בוחר לחזור לתינוק ובוחר בקשר אנושי ובחיים שונים מכפי שחי עד כה.
- זהו סיפור שבו מעוצב תהליך פסיכולוגי של התפכחות ושל הבנה עמוקים, סיפור על הצורך של אדם בקשר אנושי. הגיבור הופך מאדם אנוכי המרוכז בצרכיו בלבד, לאדם שזקוק לקשר אנושי.

- כאשר המספר פוגש את התינוק המוזנח (בובי) הוא עובר תהליך שבו הוא מבין כמה הוא זקוק לקשר עם בני אדם. כשהוא עובר למקום שנראה כמו גן עדן הוא מרגיש געגועים לתינוק, ומבין שרצונו האמיתי הוא לחזור אליו. הוא חוזר לתינוק, מרגיע אותו ומחבק אותו. בזכות הקשר עם התינוק מחלים המספר מהבדידות והתינוק ממלא את עולמו הרגשי.
- גיבור הסיפור, החולה כמצב של קבע, מבקש שוב ושוב לשנות את מקום מגוריו כדי להיטיב את מצבו. תוך כדי הסיפור ומפגשיו עם התינוק, מתברר לו ולקוראים כי הוא זקוק לשינוי פנימי ולא חיצוני: הוא זקוק לקשר אנושי, ממש כפי שהתינוק זקוק לקשר. הקשר עם התינוק מביא לו שלוה ומנוחה, שלצורך השגתן הוא מוותר על דירה נאה ומרווחת לטובת חדר עלוב ברחוב סואן ובלבד שיהיה קרוב לתינוק.
- הגיבור הוא דמות מורכבת משום שהוא עובר שינוי משמעותי והופך מאדם אנוכי המרוכז בצרכיו בלבד לאדם שנזקק לקשר אנושי ומבין כי גאולתו תתאפשר רק באמצעות קשר עם הזולת. בכך מעצב הסיפור אמירה לפיה משמעות החיים היא להיות בקשר אנושי, במקום שלכאורה הוא הגרוע ביותר, המקום שבו אדם נפתח אל הזולת הנזקק לו. הוא ניצל מבדידות, משיממון וממוות נפשי.
- האמצעי הספרותי המרכזי המבטא את מורכבות הדמות ואת התהליך שעובר המספר הוא **מוטיב הדירה**. בדירה הראשונה (בירושלים) הוא חולה במחלה פיזית – הוא תשוש, פצעים בשפתיו, משתעל וכו' (אולם בקריאה קפדנית ניכר שמחלתו האמתית היא הבדידות שהוא מצוי בה).
- בהמשך התהליך הגיבור מגיע לדירה הבאה, בתל אביב, שמתוארת כקטנה, צפופה ובלתי נסבלת. חייו הופכים לגיהנום והוא סובל מאוד. לאחר מספר ימים מגיעה צרה חדשה: לבעלי הדירה היה תינוק חלש וחולני שאמו הזניחה אותו, הוא היה יושב כל היום על אסקופת הבית, בוכה ומבקש מהגיבור שירים וינענע אותו. בלילה הוא היה בוכה ומלחיץ אותו ומפריע לו לישון. התינוק מדגיש את הקושי של הגיבור לקיים קשר אנושי ואת התהליך שהוא יעבור בניסיון להחלים ממחלתו, עד שיצליח ליצור קשר עם התינוק.
- לאחר ימים לא קלים בדירה בתל אביב, מחליט הגיבור לעבור לדירה נוספת: דירת הזקן. דירת הזקן היא מקום חלומי עם טבע, דשא ובריכת דגים, המקום פסטורלי ונראה שהוא מצא את הדירה המושלמת בשבילו. הגיבור חוזר לדירה בתל אביב, אוסף את חפציו והוא מלא התרגשות מהמעבר לדירה החדשה.
- בהגעה לדירת הזקן חלה נקודת המפנה בתהליך שהגיבור עובר. הוא מבחין שאין תינוק על אסקופת הבית (האסקופה נקייה וצחה, **כאנלוגיה ניגודית** לאסקופה בתל אביב), וכאן מתחוללת ההתפכחות בתהליך שהגיבור עובר, והוא מחליט לחזור במפתיע לדירה בתל אביב. הוא פוגש את התינוק ומחבק אותו כמו שלא חיבק בעבר.
- נקודה זו מבטאת את משמעות הסיפור ואת מורכות הדמות – למרות שדירת הזקן מושלמת, מה שבאמת חסר לו הוא הקשר האנושי והחום של התינוק בובי. כעת רעש האוטובוסים כבר לא מפריע לו, הלכלוך לא מפריע לו, הוא מחבק את התינוק ורק רוצה לשמוע את קולו. זהו רגע השיא שבו המספר מבין ומרגיש כמה הוא זקוק לקשר זה.

- השינוי שעבר הגיבור מעוצב גם בעזרת **האנאלוגיה הניגודית** בין מצבו בתל אביב בתחילת הסיפור לבין מצבו בתל אביב בסופו. הרגשות שאותם חש הגיבור במעבר לתל אביב לראשונה מנוגדים לאלו שהוא מרגיש בחזרתו, בעקבות השינוי הנפשי שעבר. הרעש, הלכלוך והחום כבר לא מפריעים לו. התינוק המוזנח שממנו כה רצה לברוח מעניק לו אושר רב – הוא מחבק את התינוק כפי שלא חיבק אותו בעבר, עולה לחדר ושוכב על המיטה. כעת, רעש האוטובוסים כבר לא נשמע לאוזניו למרות שהוא קולני כמו בעבר. הקול היחידי שהוא שומע הוא את קול התינוק, ואת הקול הזה הוא מנסה להמשיך לשמוע.

פרק שני – דרמה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 5-9:

שאלה מספר 8

בית בובות / איבסן

- **הכוחות המאיימים למוטט את נפשה של נורה ואת התא המשפחתי** שאותו היא מקפידה לקיים הם תפיסות חברתיות פטריארכליות הגורסות עליונות גברית ונחיתות נשית. תפיסות אלו מקבלות ביטוי במחזה **ככוחות עזים המפרקים לבסוף את התא המשפחתי** ומובילים את גיבורת המחזה לתהליך עצום של שינוי והתפכחות, תוך ניסוח האשמה חברתית חריפה ומסרים פמיניסטים.
- נורה, גיבורת המחזה "בית בובות", קוראת בהתנהלותה תיגר על תפיסות פטריארכליות ההופכות נשים לחפצים, לאובייקטים. נורה מורדת במוסכמות כשהיא מסרבת להמשיך לתפקד כחפץ, כבובה משעשעת וחיננית. בסיום המחזה נורה מגדירה את עצמה כסובייקט בעל דעות, עמדות והשקפות משל עצמו, ונוטשת את בית בעלה שהיה לה כבית בובות.
- המחזה מתמקד בדמותה של נורה, העוברת שינוי תודעתי לאורך המחזה בכל הנוגע למיקומה במשפחה, בזוגיות ובחברה, עד הסוף המפתיע שבו היא טורקת את הדלת על ביתה, משפחתה וחייה. טריקת דלת זו היא קריאת תיגר על העולם הישן ועל המשפחה הפטריארכלית והיא שהופכת את המחזה לפמיניסטי במיוחד. נורה מוצאת את זהותה כאישה עצמאית, מוצאת את קולה, מגיעה למודעות מגדרית ועוזבת את בעלה!
- בתחילתו של המחזה נורה מוצגת כאישה מפונקת וכנועה, המצייתת לכל מה שבעלה דורש ממנה. נראה שהיא ה"בובה" שלו – הוא מכנה אותה בכינויים ילדותיים, היא מתלהבת מכסף ומחביאה עוגיות שאותן היא אוכלת בניגוד לרצונו.
- במהלך המחזה מתגלה כי יש באופייה גם קווים מרדניים והיא אינה נוהגת כ"אישה בורגנית טובה". למעשה, היא חרגה בעבר מהמקובל ולקחה הלואה (ואף זייפה חתימה!) למען בריאותו של בעלה. בשלב מסוים מגיע קרוגסטאד ומערער את קיומה. **במובן מסוים הוא מהווה כוח המאיים למוטט את נפשה ומשפחתה.**

- בסיום, בעקבות איומי קרוגסטאד, נחשף פרצופו האמיתי של בעלה והוא עצמו הופך ל"כוח" המאיים למוטט את נפשה של נורה ואת התא המשפחתי. הוא שתלטן המעוניין בבובה צייתנית.
- נורה אינה מעוניינת להמשיך לחיות בשקר, בוחרת לעזוב את משפחתה ולפרק את התא המשפחתי כדי לממש את עצמה ולחיות חיים אותנטיים – היא פועלת לשיפור חייה ולהגשמת זהותה המגדרית ולביטול זהותה כ"בובה" של בעלה.
- הדיאלוגים השונים, האנלוגיות המורכבות ואביזרי הבמה משקפים תהליך זה וכוחות אלו לאורך המחזה. כך למשל, בפתחה עולה נורה על בימת המחזה כאישה צייתנית הנכנעת לתכתיבים של בעלה וכאישה המפנימה את נחיתותה (הכינויים שבהם הוא מכנה אותה, מוטיב הכסף). בסיום, נוכח תגובת הלמר למכתבי הגילוי, רואה נורה את מערכת היחסים ביניהם מזווית אחרת. היא יוזמת שיחה ומנסחת תובנות ועמדה מוסרית ברורה. נורה מגיעה למודעות מגדרית ומכריעה – "אני מאמינה שלפני הכול ומעל לכול אני יצור אנושי, ממש כמוך", "אני חייבת להיות עצמאית לגמרי ולעמוד על הרגליים שלי לבד", "אני מאמינה שלפני הכל ומעל הכל אני יצור אנושי". הכוחות שאיימו למוטט את נפשה הובילו אותה למציאת קולה ועצמאותה, ובמקביל לפירוק התא המשפחתי.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 10-12:

שאלה מספר 10

מאחורי הגדר / ביאליק

- הנובלה "מאחורי הגדר" היא סיפור התבגרות. נת, גיבור הסיפור, עובר משלב הילדות אל שלב הבגרות והופך לאדם חברתי בוגר בתוך החברה היהודית. זהו סיפור התבגרות המתאר את תהליך התבגרותו של נת, נער ההופך לחלק מהחברה היהודית. ההזדהות עם נח עולה מתוך תיאור עולמו הפנימי והתהליך שהוא עובר.
- נח אינו עובר תהליך התבגרות שגרתי שבו הוא נער תמים הלומד איך להשתלב בחברה שלו: בילדותו הוא מורד בחברה היהודית ורק בסוף הסיפור הוא הופך לאדם חברתי ממוסד ותרבותי. לאורך הסיפור נדמה שהוא חי על פי רגשותיו ועל פי טבעו, ורק בסוף הסיפור הוא "לומד" איך צריך לחיות בחברה היהודית, לדכא את רגשותיו, את אהבתו ואת כללי הלב. דמותו משקפת תהליך התבגרות אותנטי יותר, אנושי יותר ואוניברסלי. לאורך הסיפור נוצרת הזדהות עם כאבו, המרד שלו והמחיר שהוא משלם.
- בסיום הנובלה דמותו גם מעוררת דחייה מסוימת, דחייה שהופכת לאמביוולנטית כאשר הקורא מבין שנח הוא למעשה קורבן של החברה שסביבו. כלומר, במקביל לתהליך ההתבגרות מתרחש תהליך נוסף, מרכזי לא פחות – תהליך שבו הופך נח מנער תמים, משוחרר וטוב למבוגר "חיייתי". זהו תהליך נפשי שלילי שבו הפיכה למבוגר היא הפיכה למעין חיה המחופשת לאדם תרבותי.

- **חוויות רבות משפיעות על חייו ועל התהליך הזה שעובר נח:** בתחילת הנובלה נח מתואר כילד תמים. לאורך פרקים ג' וד' הוא משתעשע, צוחק, מקפץ, מזמין את מארינקא לזרוע איתו זרעים. הוא שובב – זורק למארינקא מאכלים מעבר לגדר, מתעקש לראות את סוס הפוני שלה, והכל בתמימות ובלא חשש או פחד. בין השניים מתפתחת חברות ובהמשך גם אהבה עמוקה.
- **החוויות המשפיעות על חייו נמשכות בעיקר כשהוא עובר תהליך של חינוך,** תהליך שנתקל בקשיים רבים. בכל אחד מהמורים שלו בחדר נח מורד, אבל בכל פעם אפשר לראות שמהו משתנה בו, החופש שלו הולך ופוחת, משהו בו מתבגר.
- **כך למשל אצל המלמד השני מתחוללת אירוע משמעותי במיוחד בהתפתחות חייו:** הוא מצטרף לגויים ונלחם ביהודים המתרחצים בנהר. באופן סמלי אפשר לראות ב"מלחמה" הזו סוג של מלחמה ביהדות וחוסר רצון להתבגר לתוכה. זהו מאבק המסתיים בשינוי – הוא מרגיש רגשות אשם. למרות הניצחון על היהודים הוא חש שניצחו אותו והוא עצוב "כאבלי". הוא מרגיש "כאילו הוא המנוצח" (פרק ז').
- שינוי נוסף בדמותו של נח מתרחש **נוכח חווייה נוספת שמשפיעה עליו מאוד:** אחרי המלחמה בין ילדי הגויים הרוסים (בהובלת נח) לבין ילדי בית המדרש. נח עצמו חש מובס ועלוב: "כל הערב ישן בין השקצים כאבל בין חתנים וכאילו הוא המנוצח". נח מבין מהו המחיר האישי, המשפחתי והחברתי שישלם בעבור הנהגת הילדים הרוסים מול היהודים, ובכך מעורר הזדהות רבה.
- **דוגמא לחווייה נוספת המשפיעה על חייו מתרחשת לקראת סוף הנובלה,** בפרק ט', כשהוא מגיע לגיל 18. הוא שוכב בגן מחוץ לשכונה ואורב למארינקא. הוא יודע שהיא חוזרת משם הביתה מהעבודה. לפתע הוא מרגיש עצב בליבו – הוא נזכר שכמה מטרים ממנו עומד בבית המדרש אבא שלו בבגדי השבת והוא מכנה את עצמו פושע ישראל שאורב ל"שיקסע" (כינוי לגוייה). הוא כבר מזדהה עם אבא שלו, מרגיש שהוא עושה מעשה אסור ולא מכנה אותה בשמה!
- בסיום הסיפור הוא נוטש את מארינקא ואת התינוק שלו למען נישואים יהודיים.
- גם מוטיב הפירות מעצב את עולמו הפנימי של נח: הוא מעצב באופן מטאפורי את חוויות החיים שהשפיעו על הדמות המרכזית.

פרק רביעי – שירה

נבחן שבחר בפרק זה נדרש לענות על שתיים מהשאלות 13-24.
שאלה אחת מהשאלות 13-16, ושאלה נוספת מהשאלות 17-24:

שאלה מספר 15

כותנות פסים / אבן עזרא

- "כותנות פסים לבש הגן" הוא שיר טבע המתאר התרחשות חגיגית! השיר מתאר התרחשות שאותה חוגגים מידי שנה: את פריחת הגן עם בוא האביב. הגן המתואר הוא גן מרהיב, פינת חמד המעוצבת על ידי האדם ומשמשת אותו להנאתו. השפה הצוירית העשירה בשיר ממחישה את יופי הפריחה ומייצרת תחושת חופש והתחדשות הזמן. בסופו, בעקבות האביב שהגיע, קורא השיר לשתיית יין ולמשתה, ולמעשה סופו הוא הזמנה לחגוג את האביב ולשתות יין.
- לאורך חמשת הבתים הראשונים מתואר הטבע כמתלבש בבגדים חדשים (זוהי הפריחה). בבית האחרון משתנה מעט הנושא, והוא מציג את מי שלא שותה יין בחגיגות האביב כחוטא. הגן לבש כְּתָנוֹת פסים (כלומר בגד יפה) והדשא שבגן הוא כמו רקמה על כְּתָנוֹת הפסים. כל העצים לבשו מעילי תשבץ (מעיל מכובד) והראו לכולם את יופיים. כל הניצנים פרחו וצחקו לקראת בוא מלך הגן – השושן. השושן עובר מול כולם ומורם על כסאו כמו מלך. השושן יצא מתוך העלים ששמרו עליו בחורף (משמר עליו) והחליף בגדים, מבגדי כלא לבגדי הפריחה.
- השיר מאניש את הטבע, הוא מתאר את העצים, הפרחים, הניצנים ועוד כבני אנוש שמתלבשים וכתהלוכה ססגונית מרהיבה שבראשה צועד המלך – השושן.
- התרחשות זו מומחשת גם על ידי השיבוצים המקראיים והארמזים, למשל כותנות הפסים היפה שיעקב עשה לבנו יוסף ומעיל התשבץ שלובש הכהן הגדול. תמונת השחרור מהכלא רומזת לשחרורו של יוסף מהכלא ולשחרור של המלך יהויכין. ארמזים מקראיים אלו מדגישים את פריחת הגן כמעין השתחררות ויציאה לחופש (כמו היציאה מהכלא של יוסף ושל יהויכין). זמן האביב הוא זמן החופש והשמחה.
- החובה לחגוג ולשתות יין מודגשת גם על ידי השיבוץ מספר במדבר פרק ט': "האיש ההוא יישא חטאו". בספר במדבר מתואר שמי שלא יקריב קורבן בחג הפסח (חג האביב) הוא חוטא ודינו מוות. לפי חוקי ה' חובה לשתות יין ולהקריב קורבן. עפ"י השיבוץ, שהוא חוק ה', מדגיש המשורר את החובה לחגוג ולשתות יין באביב.

שאלה מספר 18

שיר נס השיר / אצ"ג

- על פי הקביעה בפתחו של השיר, כתיבת שיר אמיתי היא נס. כתיבת שירים אינה עניין פשוט אלא קשורה בכוח עליון, בניסים. השיר מתאר את כוחו של שיר אמיתי **ומסביר את הקביעה שבפתחו**: בכוחו של שיר להחיות את העבר, להחזיר מראות שנשכחו, ולבנות מחדש חוויות שאבדו. בהמשך השיר מספר הדובר כי כתיבת שירים משחזרת ונובעת מחוויות הילדות (בית 2, 3), וכן כי כתיבת שירים משחזרת ונובעת מהקשר ומזיכרון אימו ואביו (בית 4).
- הבית נפתח בהצהרה שכל שיר אמיתי הוא בבחינת נס – יש בו פלא והתגלות. כדי להסביר את מהות הנס משתמש המשורר בשלוש דוגמאות לכוחו של השיר. כך למשל הוא קובע שהשיר הוא פתיחת השער והפשלת הווילון (מטאפורה שלפיה שיר אמיתי פותח שער לעולמות רחוקים וסגורים ויש לו יכולת להראות את העולם האחר, הרחוק). במילים אחרות, הקביעה כי שיר אמיתי הוא נס מוסברת בכך שהוא לוקח את הדובר למחוזות שהם מעבר לכאן ולעכשיו.
- בהמשך הבית הוא ממשיך להסביר את הקביעה שבפתיחה: שיר אמיתי הוא נס כי הוא "מחזיר ריחות" מהשדה האבוד (מטאפורה שלפיה השיר מחזיר את העבר שאבד, בונה אותו מחדש ומשחזר חוויות שעברו ואבדו מזמן), מאבי הנחל, ומ"נפש הבאר והקילון" (מטאפורה לפיה הנפש היא באר והשיר הוא קילון שמוציא מהנפש את החוויות שאבדו בתוכה).
- הבית השני והשלישי מתארים את אחד המקורות לכתיבת השירים – חוויית הילדות. גם בית זה **מסביר את הקביעה שבפתח השיר**, שבכוחו של השיר לחזור למחוזות הילדות ולדלג מעל תהומות הזמן, להמריא אל מקורות האור ואל מקומות שהם למעלה מחלום. השיר מגשר על התהום שבין הבגרות לילדות.
- **גם הבית השלישי ממשיך ומתייחס לקביעה שבפתח השיר**. כתיבת שירים מחזירה אותו לילדותו, שהיא המקור לכתיבת השירים: למישוש הענפים, גזעי העצים, לרגלי איילות השדה וגופן, לקפיצה אחרי ציפור בשדה. חוויות הילדות התמימות והמקסימות הללו (בשני הבתים) הן אחד ממקורות הכתיבה שלו. **במילים אחרות, שיר אמיתי הוא נס** כי הוא יכול להפוך חוויות ילדות אבודות לממשות חיה, למשהו שאפשר ממש לגעת בו, להרגיש אותו.
- הבית הרביעי מתאר את המקור השני לכתיבתו – זכר אמו ואביו. גם **בבית זה נמשך למעשה ההסבר לקביעה שבפתח השיר**. שיר אמיתי הוא נס כי בכוחו "להחיות" דמויות בני משפחה שמתו. השיר הוא כמו אנדרטה להוריו ובכך הוא גם משמר את זכרם, והם גם המקור לכתיבתו.